

ergo ex hac parte non repugnat esse causam totius prædestinationis, quoad omnes effectus ejus. Quod autem nec ex secundo capite repugnet, patet, quia talis dispositio, ut sic, nullum meritum habet, nec de condigno, ut est per se notum, nec de congruo, quia tale meritum requirit, vel dignitatem personæ operantis, vel saltem proportionem operis: neutrum autem in opere, de quo agimus, invenitur. Unde D. Thomas, in 1, dist. 41, art. 3, dicit, opus bonum præcedens gratiam, non esse meritorium ejus, sed tantum dispositionem ad illam, et solut., ad 1, ait, posse dari rationem aliquam prædestinationis quoad effectus gratiæ, ex parte dispositionis hominis, non tamen causam meritoriam. Unde addit solut., ad 2, hanc dispositionem non tollere, quin effectus detur omnino gratis. Idem sentit Alensis, 3 p., q. 6, m. 1, § 2 et m. 5. Quin potius Soto, lib. 2, de Nat. et Grat., cap. 4, contendit, nullum posse esse meritum gratiæ in homine peccatore, etiam de congruo, nec etiam per actus elicitos ex auxilio gratiæ, etiamsi sint veræ dispositiones et proximæ, ac proinde quodcumque meritum excludere veram rationem gratiæ, non vero rationem dispositionis.

14. *Ultima fundamenti pars probatur.* — Ultima vero pars, nimirum, esse consentaneum divinæ æquitati, ut in tali homine acceptet actus illos, ut nonnullam dispositionem; patet primo, quia in sacra Scriptura promittitur auxilium gratiæ peccatoribus bene moraliter operantibus et exercentibus opera misericordiæ: ut de eleemosyna sunt frequentes promissiones, Tobiae quarto et duodecimo, Ecclesiastici 37 et 29, Daniel 4: *Peccata tua eleemosynis redime.* Matth., quinto: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et remittenti injuriam promittitur remissio peccatorum, Ecclesiastici 28, Matth. 6, Marc. 11, Lucæ 6. Quibus locis sacra Scriptura loquitur de operibus honestis et bonis, sive ex gratia fiant, sive absque illa. Secundo probatur, quia, sicut natura intellectualis, vel rationalis habet immediatum ordinem ad gratiam, per capacitatem insitam naturæ, quamvis respectu gloriæ obedientialis sit; ita bona opera moralia procedentia ab hac natura, habent immediatum ordinem ad gratiam cum eadem proportionem, nam est eadem ratio. Quia sicut natura secundum se est capax remote, et prout potest, ita opus ejus bonum disponit et accommodat naturam remote, et quantum potest: ergo sicut est consentaneum divinæ providentiæ, ut naturam rationalem elevet ad or-

dinem gratiæ, ita etiam ut bonam actionem moralem acceptet, ut dispositionem aliqualem, præparantem illam naturam ad ordinem gratiæ. Confirmatur, quia de angelis dicunt theologi, Deum distribuisse illis gratiam juxta proportionem naturalium, non quia hoc esset debitum naturæ, sed quia videtur consentaneum divinæ sapientiæ. Atque in hoc sensu, illa major perfectio naturæ dici potest quædam aptitudo major ad recipiendum majorem gratiam. Non est autem minus consentaneum divinæ sapientiæ, ut majorem favorem gratiæ præstet homini melius utenti naturalibus viribus ad operandum bonum, quamdiu non habet vires gratiæ. Ergo illud bonum opus dici potest, efficere in homine majorem quamdam aptitudinem, ut a Deo gratiam misericorditer recipiat: et hoc est esse dispositionem, saltem remotam et imperfectam. Denique hoc sensu dicunt communiter theologi: *Faciendi quod in se est, Deum non denegare gratiam.* Hæc autem ratio æque procedit de prædestinatione, ac de gratia, tum quia si illa dispositio præparat hominem ad totum ordinem gratiæ a primo effectu ejus, ipsa non est ex prædestinatione, quæ solum circa effectus gratiæ versatur: ergo supponitur ad prædestinationem, ac proinde potest esse ratio ejus. Tum etiam, quia non potest aliter dari causa prædestinationis ex parte effectuum ejus, nisi causando ipsos effectus, in executione ipsa: at illa dispositio in suo ordine est aliqualis causa effectuum, quando executioni mandantur, ut dictum est; ergo et prædestinationis.

15. *Prima assertio.* — Nihilominus dico primo, actus bonus moraliter, ac naturalis, non est dispositio necessaria ad primam gratiam a Deo obtinendam. Hanc assertionem censeo esse certam, quia definita est in Concilio Arausicano 2, can. 4. Nam damnat eum, qui dixerit Deum expectare voluntates nostras, ut a peccato purgemur. Quæ damnatio non potest intelligi de voluntate jam excitata a Deo supernaturaliter, nec de expectatione cooperationis ejus ad suam conversionem: quia hoc modo certissimum est, Deum postquam inspiratione sua et illuminatione hominem interius vocavit, expectare illius consensum, ut illum justificet, vel fidem infundat, ut ex modo loquendi Scripturæ constat: *Expectat Dominus, ut misereatur vestri: Expectavi ut faceret vobis, fecit autem labruscas.* Et satis colligitur ex doctrina Concilii Tridentini, sess. 6, cap. 5, 6 et 7, et canon. 4, et in ultimo lib. de Auxiliis late dictum est. Loquitur ergo Concilium Arau-

sicanum de voluntate hominis nondum supernaturaliter vocata et excitata et de expectatione alicujus operis, propria virtute hominis et sola libertate facti, quo se præparet et disponat ad ipsammet Dei excitationem et primum gratiæ auxilium.

16. *Semipelagianos non dixisse, actum naturalem esse necessariam dispositionem ad gratiam.* — In hoc ergo sensu definit, Deum non expectare voluntates nostras, quia nimirum illa dispositio necessaria non est; nam si esset, expectanda profecto esset. Et hoc probant testimonia Scripturæ, quæ idem Concilium adducit Isai. 56, et ad Rom. 10: *Inventus sum a non querentibus me: palam apparui his qui me non interrogabant.* Unde nec Semipelagiani ipsi contrarium sensisse videntur. Nam Faustus, lib. 1, de Gratia et liber. Arbitr., cap. 17, in 4 tom. Bibliothecæ, sic ait: *Si hæc trahentis Dei misericordia non nisi dignis datur, jam gratia Dei humanæ utcumque servituti impenditur, etc.* Cassianus etiam collat. 13, cap. 8, n. 15 et 17, ex professo probat, Deum sæpe vocare homines omnino indispositos et rebelles, ut Matthæum et Paulum, etc. Et fere quotidiana experientia id constat. Et ratio etiam est evidens, quia neque ex natura rei hæc dispositio necessaria est, cum sit longe inferioris ordinis: neque ex lege Dei, nullibi enim scripta est, vel tradita: imo oppositum significant Scripturæ et docent Patres omnes citati, præcedenti capite, præsertim Augustinus. Accedit, quod nihil præstare potest voluntas per actum naturalis ordinis, vel factum ex sola providentia naturali, quod non possit melius efficere per gratiam et actum supernaturalem: Cur ergo expectaret Deus semper ab homine illam dispositionem naturalem, maxime cum ad commendationem divinæ gratiæ, et ostensionem efficacitatis ejus spectet, ut excæcatos illuminet, obduratos emolliat et rebelles ad se convertat.

17. *Hæc assertio in quovis hominum statu locum habet.* — Atque hinc colligitur primo, assertionem hanc cum proportionem habere locum in omnibus statibus hominum peccatorum supra enumeratis. Primo quidem in homine infideli, ut primo vocetur et excitetur ad fidem, tam exterius, quam interius. Nam, ut Deus hoc beneficium conferat, non expectat aliquem motum bonum, vel conatum prævium voluntatis humanæ, sed eam prævenit exterius et interius, vocando eum, qui nihil boni, immo multa mala prius operatus est, ut de Paulo sæpe ait Augustinus, et

de infinita gentium multitudine est evidentissimum. Et de hoc homine potissimum verificatur Canon ille Concilii Arausicani, quod DEUS non expectat voluntatem ejus: quia si expectaret illam ad primam illustrationem et vocationem, consequenter expectaret ad totam purgationem a peccato, cum ab illa illustratione pendeat, et ab illa initium sumat. Secundo, est verum de homine jam credente, nondum tamen vere poenitente de omnibus peccatis suis: nam ut Deus illum iterum excitet ad veram poenitentiam agendam, non expectat, nec per se requirit ab eo aliquem actum bonum solius liberi arbitrii: quia bonus usus fidei et gratiæ receptæ, cum adjutorio illam concomitante, sufficit ut Deus novam gratiam tribuat. Imo (quæ Dei est benignitas) nec dispositionem hanc remotam, ex fide et primo auxilio profectam, semper expectat, ut hominem jam fidelem ad perfectam contritionem excitet, interdum sufficienter, interdum efficaciter, quia non est per se ordo inter hos actus imperfectum et perfectum: nec Deus in hoc certam aliquam legem statuit, ut ex materia de justificatione constat.

18. *Dubium.* — Solum potest quis dubitare de homine vocato exterius ad fidem et nondum credente, quia videtur posse interius per liberam tantum voluntatem et naturalem discursum cogitare de rebus, quas audivit et de convenientia illarum, et de motivis, quæ sibi proposita sunt, ut credibiles fiant. Item ex illa recogitatione potest excitari in eo naturale desiderium, vel audiendi iterum concionem de illis verbis, vel interrogandi alios a quibus possit magis edoceri. Et hic procedendi modus videtur adeo connaturalis, ut videatur necessarius moraliter, nisi Deus velit miraculo uti. Ergo ex hac parte aliquis bonus usus naturalis liberi arbitrii, videtur necessarius, ut homo se præparet ad gratiam fidei. Eademque videtur proportio de homine jam credente respectu poenitentiae. Nam ordinarie excitatur homo ad poenitentiam per vocem prædicatoris, vel lectionem pii libri, vel alia media externa, quæ idemmet homo voluntarie suspicit. Potestque se ad illa applicare per actum solius liberi arbitrii quo vult, vel concionem audire, vel legere librum, etc., et postquam audivit, vel legit, potest per discursum et affectum naturalem de illis rebus cogitare et sese paulatim accendere, donec divina gratia se interserat et illum excitet, atque elevet ad supernaturalem conversionem.

19. *Responsio.* — Respondeo quidquid sit de

possibilitate horum actuum ex viribus liberi arbitrii, nunc solum assero absolute non esse necessarios ad fidem, vel justificationem, prout intelliguntur esse posse mere naturales. Quia illa omnia melius et perfectius per providentiam gratiæ et internam motionem et inspirationem Spiritus sancti fiunt. Et regulariter credendum est ita fieri: et Deum etiam in hoc genere providentiæ supernaturalis non expectare ut conatus liberi arbitrii ipsum præveniant. Atque hoc ipsum significant dicta testimonia Scripturarum, et illud quod in Actibus legitur, Deum aperuisse *cor Lydiæ, ut intenderet his, quæ dicebantur a Paulo*; ubi non dicit solum *ut crederet*, sed etiam, *ut intenderet*: quod in rigore significat actus illos præviæ recogitationis et intentæ considerationis earum rerum, quæ credendæ proponuntur. Et idem est cum proportione de fideli peccatore in ordine ad pœnitentiam agendam. An vero illi actus naturales interdum possint antecedere et si præcedant, an aliquid conferant, infra dicemus. Ex his vero intelligi facile potest idem esse dicendum de homine jam justificato per fidem et gratiam, in ordine ad perseverandum, seu non peccandum. Nam, ut ad hoc recipiat novum gratiæ auxilium, quod supponimus esse necessarium, non est per se requisitum, ut per bonos actus naturales se disponat, tum quia supernaturales sufficiunt, quorum jam quasi intrinsece per dona inhærentia capax est: tum etiam, quia sine tali dispositione, solo suo gratuito beneficio, potest DEUS conferre hujusmodi donum quibus vult. Qua enim lege se arctavit ad expectandam illam dispositionem.

20. Atque hinc tandem sequitur, rationem saltem adæquatam divinæ prædestinationis quoad effectus ejus varios, et inæquales respectu diversorum hominum, non posse sumi ex hujusmodi operibus eorundem hominum, ut recte colligit Augustinus, libro de Prædestinatione Sanctorum, et lib. 1, ad Simplic., q. 2, et sæpe alias. Quia ex duobus hominibus æque peccatoribus unum Deus vocat, et non alium, imo sæpe vocat eum, qui gravius peccavit, aliquando vero utrumque vocat, sed unum efficacius et ad perfectiorem gradum, vel statum, et sic de alia varietate, quæ in operibus factis a talibus hominibus fundari non potest. Nec potest quisquam recurrere ad talia opera post vocationem futura, sed antea prævisa. Quia hoc subterfugium, et supra capite quinto, rejectum est, et eisdem rationibus a fortiori excluditur. Vel quia sunt æque inæqualia, et improportio-

nata, et quatenus futura sunt omnino inutilia ad disponendum hominem pro effectu præsentis: vel quia etiam sæpe contingere potest, ut neque in futuro tempore homo sit effecturus talia opera, quia statim post conversionem morietur, aut quia juvabitur, ut semper supernaturaliter operetur. Et hinc etiam constat, gratiam vocationis divinæ non esse æque propositam, et præparatam omnibus hominibus, etiam ex parte Dei, et voluntatis ejus, ut quidam loquuntur. Nam si ex parte Dei esset æqualitas, existente etiam æqualitate ex parte hominis, effectus esset æqualis, quia non est, unde recipiat inæqualitatem: ergo cum in effectu sit varietas, ratio inæqualitatis est in voluntate divina, quia distribuit, prout vult, et ut vult, et ubi vult spirat.

21. *Secunda assertio.* — Dico secundo, Bonus actus moralis, per solas vires liberi arbitrii factus, nunquam est sufficiens, et prima dispositio ad illum effectum prædestinationis, qui est impii justificatio. Hæc assertio quoad generalem regulam est de fide, definita, ut supra dixi, in Concilio Milevitanum, Arausicanum et Tridentinum. Et patet breviter, quia justificatio impii imprimis requirit fundamentum fidei infusæ, quæ est dispositio necessaria ex parte solius intellectus. Nam de illa fide, quæ est *donum Dei* (ad Ephes. 2, et ad Philip. 1), dictum est ab eodem Paulo ad Hebr. 10: *Sine fide impossibile est placere Deo*. Quod si ad illam fidem aliqua dispositio proxima ex parte hominis intercedere potest, solum est voluntas seu affectus credendi: de qua dispositione etiam definitum est in Concilio Arausicano, canone 5, ut talis fit, qualem esse oportet, debere esse ex auxilio gratiæ: ergo etiam ex hac parte naturalis dispositio voluntatis non est sufficiens. In quo maxime censentur errare Massilienses, et ad illos per incogitantiam accedunt quicumque theologi oppositum sentiunt. Atque idem dicendum est de dispositione, quæ post fidem in voluntate requiritur, ut proxima et ultima ad justitiam: nam illa non est, nisi spei, charitatis, et pœnitentiæ, quæ omnia haberi non possunt, sicut oportet ad justificationem, sine gratiæ adjutorio, ut Tridentinum definit, canone 3, sessione sexta, et prius Concilia Milevitanum et Arausicanum. Quapropter illi theologi, qui ab hac regula dissentire visi sunt, excusari poterunt, quia sine pertinacia errarunt: tamen eorum sententia ab errore Pelagianorum, nedum Semipelagianorum defendi non potest. Exceptiones vero, quæ ab aliis fiunt, vel pro casu necessitatis,

vel pro justificatione cum sacramento, falsæ plane sunt et improbabilis, quia nulla firma ratione, vel auctoritate nituntur, quam oportet esse gravissimam ad faciendam exceptionem a generali regula fidei, ut in quarto tomo de Pœnitentia latius dictum est.

22. *Tertia assertio.* — Dico tertio. Bonus actus moralis per solas vires liberi arbitrii factus, non est sufficiens dispositio proxima ad primam gratiam auxiliantem, per se, et directe in suo genere in illam influens, neque in aliquod auxilium supernaturalis gratiæ. Ac proinde nec esse potest dispositio remota ad gratiam ipsam sanctificantem. Hæc assertio non est tam certa, sicut præcedentes, quia neque ex Scriptura, neque ex Conciliis, vel Patribus tam aperte colligitur: est tamen, ut censeo, longe probabilior, et vera. Eamque esse sententiam divi Thomæ, Bonaventuræ, Alensis, et aliorum gravium theologorum ex sequenti capite septimo, et nono constabit. Nunc probatur ex principiis fidei, imprimis de homine perveniente ad usum rationis, qui nihil de doctrina fidei audivit, et per lumen rationis aliquid boni operari incipit, prius quam exterius, vel interius illuminetur. In hoc ergo homine prima gratia auxilians est prima illuminatio, et inspiratio, qua vocatur ad fidem. Ut autem bonum opus morale viribus naturæ factum, sit dispositio directa, et per se ad illam gratiam, non satis est, quod ille bonus actus præcedat, quia non omnis prioritas est causalitas, sed necesse est, ut intuitu et ratione illius in aliquo genere causæ detur illa gratia, alias intelligi non potest cur dicatur dispositio. Jam ergo argumentor in hunc modum: Deus nullo modo dat gratiam intuitu illius operis: ergo non est dispositio per se ad illam. Probatur antecedens, quia duobus modis intelligi hoc potest, uno modo cum infallibili consecutione unius ex alio, ita ut habita illa dispositione, infallibiliter conferatur ei talis gratia: alio modo sine hac certa consecutione: sed solum quantum est ex parte actus: neuter autem modus convenienter affirmatur.

23. De priori modo probatur, quia vel illa infallibilis consecutio est ex natura talis actus, et ex intrinseca vi ejus, vel ex speciali ordinatione divina. Primum dici non potest, nisi declinando in errorem Pelagii, vel reliquiarum ejus. Primo, quia satis multum haberet homo ex se, si habere posset aliquid, quo ex se infallibiliter traheret Deum ad inchoandum in ipso gratiam suam. Secundo quia non posset

talis actus non habere magnam rationem merito, saltem de congruo, respectu talis effectus: unde non posset talis effectus dici gratis ei, qui suo opere, de se, et sua vi, quasi impellit Deum, ut det illum, atque ita jam non erit gratia. Tertio quia seclusa necessitate immutabilitatis, quæ supponit divinam ordinationem seu voluntatem, nullus effectus potest esse infallibilis simpliciter respectu voluntatis Dei. Quod si non dicatur infallibilis simpliciter, sed tanquam ex communi providentia debitum tali dispositioni, hoc repugnat impropotioni, et imperfectioni talis actus naturalis, comparati ad quodcumque donum supernaturalis gratiæ, ut a fortiori constabit ex dicendis de altero membro principali.

24. Nec etiam dici potest, quod ille effectus sit infallibilis ex ordinatione, et promissione divina. Nam ubi est talis ordinatio, aut promissio? Dices, virtute contineri in illis locis, ubi testatur Deus se velle omnes homines salvos fieri, et illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum: et non derelinquere quærentes se, et similibus, quæ infra capite nono afferemus. At in his locis, vel nihil promittit Deus operi hominis, sed absolute suam voluntatem revelat, quæ ex sua immutabilitate infallibiliter implebitur eo modo, quo absolute a Deo habita est, sive homo bonum operetur, sive non, vel si alicubi promitti videtur aliquid supernaturale operi hominis intelligitur de opere pietatis, quod sine gratia non sit. Alioquin quomodo verum est illud: *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* et illud: *Quid habes quod non accepisti?* Sed instant, quia in Scriptura absolute promittitur eleemosynæ, remissioni injuriarum, aliisque operibus misericordiæ remissio peccatorum, et misericordia Dei, et non distinguitur de operibus misericordiæ ex gratia, vel sine gratia factis? Respondemus has omnes promissiones ad minimum supponere fidem, et non fieri nisi ab hominibus fidelibus, sicut oportet in Deum credentibus. Quia *fides est fundamentum rerum sperandarum*, teste Paulo ad Hebr. 11. Nam spes fundatur in promissione divina per fidem credita: et ideo promissiones divinæ, quæ in Scriptura continentur, non fiunt nisi credentibus. Ergo ante fidem nulla gratia debetur operibus hominis ex fidelitate ratione promissionis divinæ. Unde in eadem Scriptura sæpe significatur, promissionem illam non fieri misericordiæ operibus, nisi ex fide aliquo modo procedentibus. Ut Matth., 10: *Qui vos recipit, me recipit, et qui recipit Prophetam in nomine*